

LEDARE

Ledare: Amerikanskt vägval: Nixon eller W Bush?

PUBLICERAD 2003-05-16

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

Skaffa nyhetsbrev

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

I det intressanta samtalet mellan Adam Michnik och Daniel Cohn-Bendit (DN Kultur 8 maj) säger Cohn-Bendit: "Jag vill att Donald Rumsfeld ska förklara för det amerikanska folket varför han skakade hand med Saddam Hussein före kriget mellan Irak och Iran."

Motsvarande fråga ställdes i samband med Kuwait-kriget, bland annat av Arne Ruth i DN. Den återkom gång på gång under kriget mot taliban-regimen i Afghanistan. USA skapade i själva verket al-Qaida, sas det, genom att stödja ansamlingen av muslimska fundamentalister i motståndskampen mot Sovjet.

Den amerikanska alliansen med Saudiarabien, centrum för den värsta extremvarianten av islam (wahhabismen), är stående inslag i samma typ av USA-kritik. USA har ofta gått i förbund med obehagliga regimer för att hävda sina intressen, kan kritiker konstatera. Alltså har allt högstämt tal om stöd till demokratin i världen föga värde.

Motsättningen mellan ord och medel bildar grund för den mest heta diskussionen i USA just nu rörande riktningen för amerikansk utrikespolitik. Den handlar om "realism" kontra idealism. Den kan formuleras också i termer av pragmatism kontra universalism - eller, med Göran Rosenbergs begrepp i en DN-kolumn 9/5, huruvida man ska följa terrängen eller kartan.

I den europeiska speglingen av amerikansk utrikespolitik, senast i uppmarschen till Irak-kriget, har två andra begreppspår dominerat:

1. Isolationism kontra Aktivism. Drar sig Amerika tillbaka, i skydd av två hav, eller är landet aktivt engagerat i övriga världen?
2. Unilateralism kontra Multilateralism. Agerar USA helt på egen hand eller söker man FN-vägen?

Men dessa spänningar är inte alls så väsentliga för dagens debatt i USA som det tredje vägvalet: Pragmatism kontra Universalism.

I fråga om de båda första spänningarna kan alla i Europa se att det sker pendelrörelser över tid och att det också finns skillnader mellan de politiska partierna i USA. Demokraterna är ofta ekonomiska isolationister, republikanerna utrikespolitiska (till

exempel inför och under andra världskriget). Demokratiska presidenter tror vanligtvis mer på FN än republikanska.

Men när det kommer till den tredje spänningen talar vi ofta som om USA var en politisk monolit och linjen oföränderlig genom alla år. I själva verket sker stora pendelrörelser också i den här dimensionen, och den rymmer betydande inrikespolitiska skillnader.

Woodrow Wilson, Franklin D Roosevelt, Truman, Kennedy, Carter och Reagan är presidenter som i huvudsak har varit starkt idéburna i sin utrikespolitik, inställda på att aktivt omskapa terrängen utifrån ideologisk övertygelse. Eisenhower, Nixon, Ford och George Bush den äldre är exempel på pragmatiker.

Det intressanta är nu att George W Bush så starkt i sina linjetal sällat sig till den idéburna linjen, med universella värden som bör hävdas överallt. Detta i kontrast till hans far som president. När George Bush d ä stannade vid befrielsen av Kuwait och inte gick vidare mot Bagdad för att avsätta Saddam Hussein var det inte bara för att "folkrätten" begränsade uppgiften utan också för att hans administration var rädd att skapa ett maktvakuum i Irak. En typisk position för pragmatikerna. "Stabilitet" går före rätt, demokrati och moral.

Henry Kissinger, ledande motståndare till en idealistisk typ av utrikespolitik, har naturligt nog redovisat starka reservationer inför presidentens Irak-politik, likaså en annan "realist", Brent Scowcroft, säkerhetspolitisk rådgivare åt Bush d ä. Drivande för den idealistiska linjen inom administrationen, att demokrati kan och bör hävdas av USA över hela världen, är biträdande försvarsministern Paul Wolfowitz och Richard Perle, numera analytiker i Pentagon.

Konflikten har omvandlats till en stark motsättning mellan försvarsdepartementet och utrikesdepartementet.

Utrikesförvaltningar tenderar i alla länder att odla en kultur av pragmatism, helt enkelt för att de utvecklar diplomati för världen sådan den är.

Man kan som Göran Rosenberg säga att terrängen alltid har rätt, vid konflikt med kartan. Så är det i segling. Men väl ändå inte i värdefrågor? Att upphöja de rådande förhållandena till god norm för hur det bör vara för framtiden är en extrem positivism. Det är för övrigt den klassiska konservativa positionen. Existerande förhållanden anses ha växt fram som en naturlig organism och bör därför i huvudsak accepteras i stället för att vältas över ända i strävan efter idealistiska mål, som demokrati, kvinnans frigörelse och mänskliga rättigheter.

Ledande analytiker i USA har med förvåning noterat hur George W Bush, från början mer konservativ än sin far, nu har anammats vad som har brukat vara en liberal värdehållning i utrikespolitiken. En anledning är givetvis att 11 september skakat om föreställningarna om vad som är "det nationella intresset" i utrikespolitiken. Maktbetingade allianser med usla regimer skadar förtroendet för USA på ett sätt som långsiktigt drabbar

landet. Stöd till framväxten av en demokratisk kultur motverkar terrorism.

Klanen Sauds styre i Arabien möter inte längre amerikansk välvilja (se till exempel CIA-analytikern Robert Baers färska bok "Sleeping with the devil").

Vi ser en värdenas återkomst. Den bör i grunden välkomnas.

TEXT

Hans Bergström

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt